

to dovodi u sklad, da se ipak može reći, da se konačno nalazi u beskonačnom i da se daje oduzeti od beskonačna? Ne može se oduzimati, ako tu neima kvantiteta. Samo gdje je kvantitet, tu može biti mjesto oduzimanju i nadodavanju. U ovu je kontradikciju upao stoga, što je stopio u jedan pojam infinitum (indefinitum) u vremenu i prostoru, sa infinitum izvan prostora i vremena (absolutum). Može se oduzeti i dodati indefinitu, kao što se može oduzeti i dodati matematičkoj quantiteti et discretæ et continuæ; ali se ne može oduzeti od infinitum-a, jer je izvan vremena, a tim nestaje broja, jer je izvan prostora a tim nestaje protege. Fullerton je i sam opazio ovu kontradikciju i gledao da joj izbjegne; jer piše dalje: »ali to veće ne smije se shvatiti tako, da bi se beskonačno moglo dobiti iz konačna množenjem.«

Ovim je Fullerton htio ispraviti, što je kazao malo prije. On se je našao u škripcu, htio je proći između Scile i Karibde, ali nije prošao, a da nije udario svojom lađom na jednu od onih grebeni; jer, ako se konačno — kao što on govori — nalazi u beskonačnomu, ako se konačno može oduzeti od beskonačnoga, može se radi istoga razloga beskonačno dobiti od konačnoga. Dijelovi, koji se mogu oduzeti od nečega, tim istim dijelovima može se dobiti ta ista stvar. Kontradikcija iščezava, kada se kaže, da se može oduzeti i dodati »indefinitu« kao što su matematična, discretæ i continua quantitas i da beskonačno ima neki odnos prema kvantiteti; ali da se ne može oduzeti od infinitum-a, jer između infinitum i finitum ne ima kvantitativnog odnosa, već samo kvalitativnog.

*

Vrlo je interesantno, što se i matematici bave pobliže filozofskim pitanjima, kao što se bavi i vrijedni prof. Brixy. Nadamo se, da će i dalje učeni profesor svratiti pažnju na koje duboko pitanje. Raspravljanjem bistre se pojmovi, utire se put k istini, ubija se diletantizam, koji je danas dosta raširen. Diletantizam se oduševljuje za filozofijom, ali ne za istinom, to je: un plaisir a suivre la lutte des idées et a s'intéresser à la philosophie, en se désintéressant de la vérité. — U. Talija.

Recenzije.

A. Ušeničnik, Uvod u filozofiju. Zv. II. Metafizični del. 2. sešitek.

I. d. Ontologija. Ljubljana 1924. Bogoslovna Akademija.

Ponovna je prigoda — oglasujući ova Ušeničnikova djela — da pohvalno istaknemo odličnog pisca. Zdrava filozofija u našem jeziku. Već samo to ako se spomene, nije nezatna pohvala; jer pisati naški u filozofiji, znači tek stvarati znan-

stvenu knjigu, a zdrava filozofija znači zdravu kulturu duha. Posebna je prednost čitavog Uvoda, što u filozofskoj literaturi (napose skolastičkoj) imade jedva koja knjiga, kojom bi se na laki spisateljski način uvodilo čitaoca u cijelo područje filozofije, shvatljivo, ispravno i iscrpivo, s poznavanjem sadašnjeg stanja. S toga gledišta polazeći ne smije se u knjizi ni tražiti

znanstveno produblivanje specijalnih problema; knjige su prikladne za svakog inteligenta, napose za naše studente.

I Bogoslovna Akademija svojim marnim izdavanjem zaslužuje časno priznanje. **Z.**

Geysler, Augustin und die phänomenologische Religionsphilosophie der Gegenwart mit besonderer Berücksichtigung Max Scheler. Freiburg, Herder 1923.

Možda donekle pod utjecajem onoga novokantovskog smjera, koji odnema ruje empiričku stranu saznanja, stavljajući spoznajnotvorni izvor isključivo u inteligibilno zrenje, počima se (osobito u Njemačkoj) snažno razvijati približavanje platonsko-augustinskom shvaćanju religije. Umjesto posrednog, na iskustvu osnovanog saznavanja, ističe se duhovnoj intuiciji neposredna datost; a (metodički) otklanja se promatranje promjenljivih doživljaja s aposteriornom usvijesnom gradom, nastojeći refleksnim opažanjem u općim idejama uočiti originalno bitne momente. To je sasvim u duhu Husserlove fenomenologije, koja je samo svojom antiempiričkom tendencijom srodna navedenom novokantovskom smjeru, ali je antikantovska (upravo aristotelsko-objektivistička) time što spoznajnu vrijednost fundira u objektima (a ne u spoznajnom subjektu). Iz ovih noetičkih pretpostavki dolazi se do stava, koji (u relig. filozofiji) zabacuje posredno dokazivanje eksistencije Božje, a (u relig. psihologiji) postanak ideje o Bogu analitički otkriva u duhu ljudskom. Ali ova nas ideologija vodi u immanentizam, koji ugrožava spoznajnu realne eksistencije Božje: temeljnu osnovicu religije.

Zato je osobito važno, da se čitavi ovaj idejni pokret podvrgne kritici — tim većma, što se ga nastoji historijski svesti na sv. Augustina. Ne samo da se upozoruje na platonsko-augustinsku antiempiričku noetiku, nego se i u pitanju religije Augustinovo shvaćanje interpretira u smislu izravnog i neposrednog poznavanja Boga. Tako na pr. i Hessen ne čini logičke razlike između augustinskih »veritates aeternae« i božjeg bitka; a ipak je Augustin iz vječnih istina dokazno izvodio realni (ontološki) bitak božji. Geysler je bio zaista najpoznavniji, da u ove stranputice unese kritičkog osvjetljenja, pa je tome cilju valjano poslužila i naslovno spomenuta monografija. Izdana je kao Bd. I. Heft 3. među publikacijama katol. instituta za filozofiju u Kölnu (Albertus Magnus-Akademie).

Z.

J. Hessen, Die Religionsphilosophie des Neokantianismus, 2. izd. Herder 1924.

Ne samo kao historijska informacija, ova Hessenova monografija ima i svoje aktuelno značenje zato, jer se i u savremenoj relig. filozofiji nalazi podosta novokantovske natruhe. Kantovski je pravac doduše potiskivan fenomenološkim (Scheler, pa i R. Otto), ali su još lanijske godine izašla relig.-filoz. djela od Görlanda i Baucha (prvi iz marb., drugi bad. novokantovske škole).

Za razumijevanje novokantovske relig. filozofije treba pripaziti na razliku ideološkog stajališta, kako ga zastupa marburški smjer i badenski. Prvi (Cohen, Natorp) potpuno racionalizira spoznajnu (panlogizam), deducirajući iz logičkih oblika i same sadržaje; dočim potonji smjer (Windelband, Rickert) dopušta i sa-